

החיסיון הפסיכולוגי לאן? בעקבות פסק דין חדש של בג"ץ

עו"ד ברוך אברהמי

עיקרי פסק הדין בבג"ץ

התפלגו דעות השופטים. כב' השופט אלכס שטיין סבר כמו בית הדין הארצי לעבודה כי העיקרון הוא כי תובע שבא לתבוע בחר בכך גם לוותר על זכותו לפרטיות. כל תביעה לסעד משפטי מקפלת בתוכה בקשה כי בית המשפט יברר את העובדות הדרושות וגם ויתור מכללא על כל סודיות שקבלתה עלולה לסכל את בירור העובדות כהווייתן.

פסק דין זה הולך בעקבות פסק דין עקרוני חשוב קודם של בית המשפט העליון הידוע כהלכת אפרופים (רע"א 8551/00 אפרופים שיכון וייזום (1991) בע"מ נ' מדינת ישראל, פ"ד (2) 102 (2000)). לעומתו סבר כב' השופט יצחק עמית כי האמירות של בית המשפט בפסק דין בתקדים אפרופים הן מרחיקות לכת מדי. לדעתו תובע שתבע לא בחר מיניה וביה להתפשט מכל זכות שלו לפרטיות ולחיסיון. עדיין יש לשקול בכל מקרה ומקרה את האינטרסים השונים ומה גובר על מה. השיקולים פועלים לכאן ולכאן "במקבילית הכוחות", ובית משפט ישקול בכל מקרה מהו האיזון הנכון. לדברי השופט עמית אין לפרוץ בנקל את החיסיון ביחסי פסיכותרפיסט-מטופל בהינתן החשש כי יהא בכך כדי לפגוע ביחסי האמון ביניהם אשר מושגתים על סודיות ודיסקרטיות, מה שיכול לפגוע באפקטיביות הטיפול ולהרתיע מפני פנייה לטיפול. הדברים נכונים במיוחד לנפגעי עבירות מין או הטרדה מינית.

השופט השלישי, כב' השופט דוד מינץ, סבור כמו השופט עמית כי בית המשפט נדרש לעשות איזון לפי "מקבילית הכוחות" בכל מקרה ומקרה. האיזון הוא בין החיסיון המצוי בידי המטופל לבין חיוניות הרשומות הרפואיות שמתבקשים גילויין להליך המשפטי. לדברי השופט מינץ אין הוא משוכנע שהמבחן שאותו מציע השופט שטיין מהווה כלל משפטי יציב יותר מהמבחן שמציע השופט עמית. לדבריו בפסק הדין "מיים יגידו", ואכן נאמר גם אנחנו ימים יגידו.

מן הכלל אל הפרט - מהעקרונות לעניין הנדון

בסיכומו של דבר, לדעתו של כב' השופט עמית (אשר גם השופט מינץ הצטרף לדעתו), במקרה הנדון התעוררה רק בעיה

ברשימה זו נבקש לשתף את קוראינו בפסק דין מעניין שניתן לאחרונה על ידי בית המשפט העליון (תיק בג"ץ 1347/18 פלונית נגד בית הדין הארצי לעבודה). בפסק דין זה יש התייחסות של בג"ץ לשאלות הנוגעות לחיסיון ולסודיות שמחוייב בה פסיכולוג. לאחר מתן פסק הדין נפוצו ברשתות שמועות ועמדות לגבי מה שיש בו ולגבי מה שאין בו. כוונתי ברשימה זו להציג את הדברים ולבאר אותם ואף להציע הערותיי והמלצותיי.

מה הייתה המחלוקת בפסק הדין?

המחלוקת הייתה על היקף חובת הגילוי של התובע במשפטים אזרחיים. נשאלה השאלה אם תובע שתבע תביעה אזרחית בשל נזק גופני חייב לחשוף בפני הנתבע ובפני בית המשפט את מצבו הרפואי הפסיכולוגי ואת תולדותיו באופן מלא. ההליכים המשפטיים היו הליכים אזרחיים של גילוי מסמכים.

על מה היה הדין בפסק הדין

העותרת הגישה לבית הדין לעבודה תביעה נגד מעסיקה בטענה כי במהלך עבודתה סבלה מהטרדות מיניות ומהתעמרות, וכי עקב כך נגרם לה נזק נפשי. העותרת צירפה לכתב התביעה חוות דעת פסיכיאטרית על נכות נפשית. עוד נטען בכתב התביעה כי בעקבות ההתעמרות נזקקה העותרת לטיפול פסיכולוגי, וכראיה לכך צירפה לכתב התביעה מכתב של מכון לפסיכותרפיה החתום על ידי פסיכולוגיות. המעסיקים הנתבעים ביקשו להעמיד את התובעת לבדיקת פסיכיאטר מטעמם כדי לאפשר להם להגיש חוות דעת נגדית. הפסיכיאטר ביקש לקבל לידיו את רישומיהן הפנימיים של הפסיכולוגיות שטיפלו בעותרת. הוא נימק זאת בחשש כי בשל ניגוד העניינים המובנה, שיתוף הפעולה של הנתבעת עימו יהיה מוגבל.

התובעת התנגדה למסירה. בית הדין האזורי לעבודה ובית הדין הארצי לעבודה הורו על מסירה למרות זאת. מכאן העתירה שעמדה בפני בית המשפט.

צדק עדיף מן הענין שיש לא לגלותה.

נוסף לכך, לדעתי יש לציין את גבולות ההלכה שנפסקה. פסק הדין מוסב על פרוצדורה והליכי גילוי במשפטים אזרחיים. הפסיקה איננה על משפטים פליליים שבהם לדעתי על פי רוב מוסר החיסיון הפסיכולוגי מן הטעם שיש להגיע לחקר האמת. אני מציע להיות ער לכך.

כב' השופט יצחק עמית ראוי להערכה על עומק המחשבה שלו ועל ההבנה שהוא מגלה בדבר הצורך לשמור על החיסיון הפסיכולוגי. הדבר בא לידי ביטוי בעבר במאמר שכתב בספר קיטאי ובפסקי דין קודמים שלו. אקווה ששופטים נוספים וכן הממונים על חקירות המשטרה יאמצו גישתו. ועדיין נותרו אי-ודאות ועמימות רבה ואין לדעת בשעה שמטופל נזקק לתמיכה פסיכולוגית אם יכול הוא לפתוח סגור ליבו מבלי שסודותיו הכמוסים ביותר והרגשיים ביותר ייחשפו.

בראייה שלי, אין חידוש עקרוני בפסק הדין מבחינה זו שאין חובה למסור תרשומת אישית של פסיכולוג. כך אני מייעץ לפסיכולוגים מזה שנים רבות וכך נכתב בכללי האתיקה של הפ"י. בית המשפט מסתמך על כך. בית המשפט מפנה לכללי האתיקה של ועדת האתיקה של הפ"י ולמאמרים קודמים וגם למאמר שכתב כותב שורות אלה בכתב עת זה, "החיסיון הפסיכולוגי ומה שנותר ממנו והיכן בכל זאת ישמור הפסיכולוג תרשומת אישית" (פסיכואקטואליה, אפריל 2015).

עוד אבקש להעיר כי פסק הדין מדבר על החיסיון של "הפסיכותרפיסט". דומני כי שימוש בביטוי זה איננו מתאים, שכן הוא רחב יתר על המידה ומחריף את הבעייתיות סביבו. לעניות דעתי, "פסיכותרפיסט" שאינו מוסמך לעסוק במקצוע בריאות או מקצוע מוכר בחוק לא זכאי לחסות תחת הגנת החיסיון. אינני רואה בסיס בחוק לחיסיון לפסיכותרפיסטים שאינם פסיכולוגים ואינם מוסמכים לעסוק במקצוע על פי חוק, כמו עובדים סוציאליים.

מה עוד למדנו מפסק הדין

בפסק דינו אמר השופט עמית גם דברים מעניינים לגבי שימוש בתרשומות פסיכולוגיות בתביעות של נפגעי תאונות דרכים. השופט סקר את הסוגיה מפסקי דין קודמים, ובפסק דין קודם שלו כתב:

"בתיקי נזיקין קיימת פרקטיקה, לפיה התובע חותם על כתב ויתור סודיות רפואית (וס"ר) על מנת לאפשר לנתבע לגלות כל חומר רפואי הרלוונטי לתביעה, בין היתר, כדי לאפשר לנתבע להגיש חוות דעת שכנגד (ובתביעות על פי חוק הפיצויים לנפגעי

"מלאכותית". שכן לדבריו בעיה "מלאכותית" זו עומדת בסתירה לפרקטיקה המקובלת בתביעות נזיקין. לדבריו, במצב הדברים הרגיל בתיקי נזיקין, כאשר נדרשת חוות דעת מומחה בתחום הנפשי, הוא לא נזקק לתוכני הרשומה הפסיכולוגית.

הבעיה "מלאכותית" לקביעת השופט גם משום שחוות הדעת שהוגשה על ידי פסיכיאטר של התובעת לא נזקקה ולא השתמשה ברשומות הטיפול הפסיכולוגי או בחוות דעת פסיכולוגית אלא הוגש רק מכתב לגבי עצם קיומו של טיפול פסיכולוגי. לפי פסק הדין של השופט עמית, עדות של מומחה מטעם הנתבע לא יישמע בדרך כלל בדיון בתיקי נזיקין במקרה של בקשה לתיעוד רפואי עודף על זה של המומחה מטעם התובע.

היש בפסק הדין החדש הלכה כללית חדשה לעניין החיסיון הפסיכולוגי?

לדעתי התשובה לכך שלילית. הסוגיות המשפטיות שנדונו בפסק הדין, של הליכים אזרחיים והליכי גילוי בהליך המשפטי, לא צריכות להטריד פסיכולוגים.

מבחינת החיסיון הפסיכולוגי, מקרה זה הוא אחד מני רבים מסוגו שבאו ויבאו בפני בית המשפט. לדעתי מקרים רבים יותר לא מגיעים אפילו לבית המשפט, ומסתיימים בויתור על החיסיון או בהסרתו ללא דיון משפטי של ממש. לפי פסק הדין הבעיה במקרה זה הייתה רק מלאכותית, ועוד "ימים יגידו". מכאן שאין לפנינו פסק דין שמורה הלכה כללית חדשה אלא מספר אמירות. אמירות אלה מצריכות עיון ודיון ועוד נשוב אליהן.

ואולם לדעתי לגבי החיסיון הפסיכולוגי הכלל המשפטי נותר בעיקרו כפי שהיה. לאמור, שוקלים בכל מקרה ומקרה את השיקולים הרלוונטיים על פי "מקבילית הכוחות" ומחליטים מה גובר על מה. אין לנו כלל אחד ופשוט שעל פיו ניתן לדעת מראש מתי תישמר הסודיות ומתי לא. יש שיקולים לכאן ולכאן המצריכים יישום בכל מקרה ומקרה, ומטבע הדברים יהיו לעולם מחלוקות לגבי האיזון הראוי בין השיקולים.

לדעתי אין זה מפתיע. ניתן היה לצפות שכך יפסקו, שכן זו הוראה מפורשת של החוק עצמו.

כך קובעת הוראות החוק בסעיף 50 לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971:

"(א) פסיכולוג-מומחה ... אינו חייב למסור ראיה על דבר הנוגע לאדם שנזקק לשירותו והדבר הגיע אליו תוך עבודתו כפסיכולוג והוא מן הדברים שלפי טיבם נמסרים לפסיכולוג בדרך כלל מתוך אמון שישמרם בסוד, אלא אם ויתר האדם על החיסיון או שמצא בית המשפט כי הצורך לגלות את הראיה לשם עשיית

לדברי השופט עמית, טיפול פסיכולוגי יכול להעיד על קיומה של נכות נפשית, ולבסס ראייה לצורך מינוי מומחה בתביעות על פי חוק הפלת"ד. ברם, הפסיכיאטר אשר מגיש חוות דעת מטעם התובע או הנתבע לא נזקק ברגיל לרישומיו של הפסיכולוג על מנת ליתן חוות דעת לגבי נכותו של בעל הדין בתחום הנפשי. בתביעות על פי חוק הפלת"ד, חוות דעת מומחה בתחום הנפשי אף עלולה להיפסל אם המומחה נסמך על רישומי פסיכולוג אשר כוללים אבחנה רפואית, לאור תקנה 8 לתקנות הפלת"ד, הקובעת כי למומחה יומצאו מסמכים בדבר טיפולים רפואיים ובדיקות שעבר תובע, ובלבד שלא תוגש לו "חוות דעת רפואית" (אך אין מניעה כי פסיכיאטר ישלח את הנפגע לפסיכולוג, בבחינת בדיקת עזר - רע"א 7714/05 אלגרה נ' רשות הנמלים והרכבות נמל חיפה [פורסם בנבו] [26.1.2006]). מטעם זה נדרש בית המשפט העליון לקבוע כי מותר להמציא לפסיכיאטר כרטסת טיפולים אצל פסיכולוג (רע"א 5638/95 מגדל חברה לביטוח בע"מ נ' שמור, פ"ד מט(4) 865 (1996)). ודוק: כרטסת טיפולים המעידה על מספר הטיפולים ומועדיהם, ולא חוות דעת של פסיכולוג ולא תוכנם של רישומי הפסיכולוג (השוו בש"א (מחוזי י-ם) 3607/08 לנדאו נ' האס [פורסם בנבו] [2.9.2008]). לדברי השופט עמית, בתיקי נזיקין למיניהם, במצב הדברים הרגיל, הפסיכיאטר - הן מטעם התובע והן מטעם הנתבע - אינו נעזר ברישומי תוכן הטיפול הפסיכולוגי עצמו, להבדיל מעצם הידיעה על כך שהניזוק עבר או עובר טיפול פסיכולוגי בתקופה מסוימת ובתדירות מסוימת.

אולם אני מבקש להסתייג מאמירות גורפות אלה ומציע לבית המשפט לתחום אותן. לדעתי הקו המפריד בין הבעיות הפסיכולוגיות לבין הבעיות הרפואיות אינו כה חד וברור כמתואר, ויש לחוות הדעת הפסיכולוגיות ולטיפול הפסיכולוגי המשתקף ברשומות של הפסיכולוג גם משקל ומשמעות רפואיים. לדעתי יכולים הפסיכולוגים להעיד אם גרמה תאונת דרכים לנזקים אם לא, ומה היקף הנזקים והשלכותיהם על חיי מי שנפגע בתאונת דרכים. לדעתי יש לתת לבעיית הצורך לשמור על חסיון פסיכולוגים פתרונות אחרים שלא על דרך ביטול משמעותה של חוות דעת פסיכולוגית וערכה להוכחת הנזק.

תאונות דרכים, התשל"ה-1974 ראה תקנה 2(א)(3) לתקנות פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (מומחים), התשמ"ז-1986). החתימה על כתב ויתור סודיות רפואית נובעת מהנחה מקדמית, כי ממילא בית המשפט יורה על הסרת החסיון, על מנת לאפשר לבעל הדין שכנגד להתגונן" (ת"א (מחוזי חי') 995-05 פלוני נ' מיקוד אבטחה שמירה שירותים ונקיון בע"מ [9.6.2009]).

בתיקי נזיקין תובעים טוענים לנזק נפשי כעניין שבשגרה. אומר כב' השופט עמית כי מניסיונו כשופט נמצא למד כי אזרחי ישראל הם אנשים שמחים ומאושרים. זאת, מאחר שכמעט אין לך תביעת נזיקין שהתובע אינו טוען בכתב התביעה כי לפני התאונה או האירוע נשוא התביעה היה "מלא שמחת חיים", אך בעקבות התאונה "הפך לשבר כלי" (הדברים נטענים מצוות עורכי דין מלומדים כמעט בכל תביעת נזקי גוף, אך השופט המנוסה אמור להבחין מתי התיאור דלעיל משקף את מצב הדברים לאשורו, ולמרבה הצער, אכן יש לא מעט מקרים שבהם התאונה הביאה לטלטלה בחייו של הנפגע ושינתה את סיפור חייו). והנה, למרות עשרות אלפי התביעות שבהן הוגשו ומוגשות חוות דעת מטעם תובעים בתחום הנפשי, בתי המשפט כמעט שלא נדרשו עד היום לסוגיה שבפנינו. אומר השופט עמית כי טרם נתקל בתביעת נזיקין שבה המומחה בתחום הנפשי מטעם הנתבעים דרש את רישומי הפסיכולוג שטיפל או מטפל בתובע. כחריג מצביע השופט על מקרה שבו ביקש הנתבע את רישומי הפסיכולוגית, על מנת להעבירם למומחה מטעמו, ובית המשפט דחה את הבקשה לאחר שהפסיכולוגית ניאותה להיפגש עם המומחה שמטעם הנתבע ולבוא עימו בדברים (בר"ע (מחוזי ב"ש) 649/06 ארביב נ' אלמונית [פורסם בנבו] [27.11.2006]). הסיבה לכך פשוטה, והיא נובעת מכך שפסיכולוג אינו רופא ואינו מומחה רפואי. לכן, כאשר בית המשפט ממנה מומחה בתחום הנפשי בתביעות על פי חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975 (להלן: חוק הפלת"ד), יהא זה רופא פסיכיאטר. כאשר תובע מגיש תביעה בנזיקין שלא על פי חוק הפלת"ד, הוא מצרף חוות דעת של פסיכיאטר מטעמו בתמיכה לטענה לנזק נפשי, והנתבע מגיש חוות דעת פסיכיאטרית מטעמו והדברים פשוטים וידועים.

רוצים להתעדכן?
כנסו אלינו לאתר!
 כל האירועים
 כל הפעילויות
 כל הכנסים

www.psychology.org.il